

Besparen doet altijd pijn

De details van de onderwijsbesparingen zijn inmiddels bekend. Sommige maatregelen botsen op weerstand. Het protest tegen de afschaffing van de mentoruren en het opdoeken van het steunpunt GOK kregen veel aandacht in de media. Aan de leerlingenomkadering in het basisonderwijs werd niet geraakt. De salarissen van het onderwijspersoneel bleven onaangetaast. Minister Pascal Smet gaf tekst en uitleg op maandag 16 november.

Algemene krijtlijnen

In tijden van crisis een begroting opstellen, is geen gemakkelijke klus. Om de besparingen evenwichtig te verdelen over de verschillende beleidsdomeinen, werden in de Vlaamse regering vooraf belangrijke afspraken gemaakt. We zetten ze hier op een rijtje:

- De overheid besliste om een deel van de indexprovisie van 2009 terug te nemen. Dat fonds bij de minister van Financiën en Begroting dient om de lonen die door de overheid worden uitbetaald, te indexeren bij een overschrijding van de spijindex. De maatregel heeft geen effect op de lonen zelf. Die worden zoals steeds geïndexeerd. Alleen moeten de beleidsdomeinen vanaf nu zelf op zoek naar compensaties voor die hogere loonkost. Kredieten die niet-loongebonden zijn, worden niet geïndexeerd. Het gaat dan over werkingsmiddelen en subsidies.

- De Vlaamse overheid wil ook besparen op de apparaatkredieten, dat wil zeggen op het ambtenarenapparaat. De loonkredieten moeten dalen met 2,5 %, de werkingsmiddelen met 5 %. Vooral de grote administraties worden daardoor getroffen.

- Er wordt 5 % bespaard op de facultatieve subsidies.

- 20 % moet bespaard worden op communicatie en consultancy. Dat zal vooral veel invloed hebben op kabinetten die intensief met communicatie bezig (moeten) zijn.

- Er komen punctuele besparingen op de kabinetten, het Fonds voor Flankerend Economisch Beleid, het Provinciefonds, het Pendelfonds, enzovoort.

72 miljoen in 2010, 142 miljoen euro in 2011

Het onderwijs wordt zeker in 2010 gespaard. Schooljaren en begrotingsjaren starten en eindigen niet op hetzelfde moment. Daarom krijgt de onderwijssector een vrijstelling van 45 miljoen euro voor het begrotingsjaar 2010. De kredieten voor het schooljaar 2009-2010 liggen immers al grotendeels vast. In ruil moet het departement wel zoeken naar 7 miljoen punctuele besparingen. Toen in september 2009 bleek dat de budgettaire toestand in Vlaanderen slechter was dan men tijdens de regeringsvorming had verondersteld, werd afgesproken dat alle departementen nog een bijkomende inspanning zouden leveren. Voor

het onderwijs betekende dat 5 miljoen euro extra besparingen. Dat brengt de totale som van de besparingen in 2010 op 72 miljoen euro. Dat is goed voor 0,8 % van het totale onderwijsbudget. In 2011 loopt de besparing op tot 1,5 % of zo'n 142 miljoen euro. Toch blijft het totale budget voor het onderwijs in absolute cijfers stijgen. Door de relatieve beperking van de onderwijsbesparingen ten opzichte van de andere beleidsdomeinen, stijgt daarom ook het procentueel aandeel van het departement in de totale begroting. In 2009 bedroeg dat 36,9 %, in 2010 wordt dat 39 %.

Onderliggende principes

De minister stond erop om bij de voorstelling van zijn begroting te benadrukken dat een aantal belangrijke principes de methode en aard van zijn besparingen beïnvloed heeft.

"School maak je samen", zo beklemtoonde hij. Vandaar dat de beslissing over de besparingen

genomen werd na actief overleg met alle onderwijspartners. Leidraad voor die gesprekken was, zoals uitvoerig in de pers werd beschreven, een soort catalogus van theoretisch mogelijke maatregelen, die op basis van hun pro's en contra's na een eerste gespreksronde weerhouden of verworpen werden. Het eerste besparingsvoorstel dat daaruit voortvloeide, vormde de basis van de formele onderhandelingen.

Van belang zijn ook de uitgangspunten die volgens de minister bepalend zijn geweest voor de aard van de besparingen. Op de eerste plaats werden de afspraken die gemaakt werden tijdens de formatie en die wij hierboven al opsomden, gerespecteerd. Ten tweede werd al snel beslist om niet of nauwelijks te besparen op het basisonderwijs. Internationaal bekeken is dat onderwijsniveau al niet sterk omkaderd. Het zou daarom getuigen van kortzichtigheid om hier, bij de basis van het hele Vlaamse onderwijssysteem, nog besparingen door te voeren. Daarvoor is het te belangrijk. Ten derde benadrukte de minister dat hij vooral heeft willen ingrijpen op de structuren. Dat wil zeggen dat hij 'boven' de klassen en niet 'in' de klassen naar mogelijke besparingen heeft gezocht. De minister beschouwt ook de leerkracht als een 'echte bouwsteen van de school' en voerde daarom geen loonbesparingen door.

Die uitgangspunten kunnen we onderschrijven. Vlaanderen heeft een kwalitatief sterk basisonderwijs. Ondanks de nog te krappe omkadering, leveren de leraren goed werk. Aan de omkadering

Foto: Pascal Vyncke, SeniorenNet.be

kan echt niet worden getornd. Daarom ook werd de piste om de afzonderlijke telling voor vestigingsplaatsen af te schaffen, al vlug verlaten. Ook het systeem van de korte vervangingen blijft bestaan voor het basisonderwijs.

Salarissen intact

Er was al vlug geen sprake meer van om de salarissen van alle personeelsleden met 1 % te verminderen. Ook het voornemen om het wachtgeld voor de terbeschikkingstelling voorafgaand aan het rustpensioen met 5 % te verminderen, konden we doen opbergen. Bovendien wordt met betrekking tot de verhoging van het vakantiegeld de cao onverkort uitgevoerd.

Belangrijke ingrepen

De grote lijnen van de besparingen werden in Basis 19 al uiteengezet. Het niet-indexeren van de werkingsmiddelen levert ongeveer 30 miljoen euro op. Ongeveer elf miljoen euro werd gevonden door het beperken van de middelen op de omkadering in het secundair onderwijs. De grootste inlevering gebeurde daar door het afschaffen van het uur 'pedagogische coördinatie', een systeem dat al sinds 1984 bestond, maar pas de laatste drie schooljaren 'herontdekt' werd. Ook het opheffen van de mentoruren leverde veel op. De toepassing van de deeltijdse TBS-55+, een uitstapregeling die vooral in het hoger onderwijs courant gebruikt werd, wordt opgeschort. Er blijft wel een minder gunstige federale regeling bestaan. Andere specifieke maatregelen zoals de beperking van de 'verloven bijzondere opdracht', de herstructurering van het steunpunt GOK, de vermindering met 20 % van de nascholingsmiddelen, de afschaffing van het project 'Duurzaam naar school',... brengen nog eens meer dan 14 miljoen euro op. Ook de Brusselpremie, een betwist initiatief dat in de vorige legislatuur werd goedgekeurd, komt er niet.

Proeftuinen

Ondanks het feit dat de minister de leerkracht maximaal wil ontzien, worden er dus toch een aantal maatregelen genomen die invloed hebben op de arbeidskwaliteit. De overheid had volgens de vakbonden nog meer kunnen snoeien in uitgaven die geen rechtstreekse weerslag hebben op het onderwijs. Zo meent het COV dat het onaanvaardbaar is om, ondanks de beslissing om de proeftuinen te laten uitdoven, drie van de vier proeftuincoachen van het departement Onderwijs in dienst te houden. Het beleidsrendement op macroniveau van de proeftuinen werd nog niet aangetoond. De stuurgroep voor de opvolging door de sociale partners werd al meer dan een jaar lang niet meer uitgenodigd. Als op het terrein de omkadering afgeschaft moet worden, dient de overheid haar eigen omkadering ook af te schaffen.

Niet-verworven salarisschalen

Het COV beseft wel dat de hele besparingsopdracht moeilijk en onvermijdelijk was. Over een aantal punten in de begroting zijn we dan ook tevreden. Het feit dat personeelsleden die vóór 1 september 2010 hun diploma of getuigschrift hoger opvoedkundige studiën, zorg of tweede taal Frans behaalden en in een selectie- of bevorderingsambt fungeren, hun vergoeding behouden, net zoals de personeelsleden die fungeren in een wervingsambt (bijvoorbeeld onderwijzer, kleuteronderwijzer, leermeester,...), is een overwinning waar het COV trots op is. We konden de overheid overtuigen niet alle vergoedingen af te schaffen en ze minstens te blijven toekennen voor de leerkrachten die daadwerkelijk in de lespraktijk geconfronteerd worden met de betreffende problematieken. Tevens bevestigt dit de erkenning van de persoonlijke vormingsinspanning van de leerkrachten.

Loopbaanontwikkeling

Besparingen mogen niet los staan van een bredere visie op de manier waarop ons onderwijs verder dient te evolueren. Bepaalde maatregelen waren voor het COV ook maar aanvaardbaar indien de regering daar engagementen tegenover stelde. De voorlopige afschaffing van de mentoruren bijvoorbeeld moet voor het COV gepaard gaan met het engagement voor een grondig debat over de aanvang van de loopbaan. In het basisonderwijs stapt 20 % van de leraren binnen de eerste vijf jaren van de loopbaan uit het onderwijs. Een ferme investering met recuperatie van de ontnomen middelen mentoruren moet in het vooruitzicht worden gesteld. Nu voldoet het systeem niet. Dat heeft onder meer te maken met het gebruik en het tekort aan middelen. Waar de mentoruren goed werden aangewend, valt de besparing het zwaarst.

De maatregel m.b.t. de TBS-55+ in het hoger onderwijs mag ook niet de aanzet vormen tot een verdere afbraak van de uitstapmogelijkheden op het einde van de schoolloopbaan. De sociale partners verkregen van de overheid dat tijdens deze legislatuur een debat zal opgestart worden over de volledige loopbaanontwikkeling van de leerkrachten.

Brussel-premie

Met het niet-invoeren van de Brussel-premie volgt de overheid overigens het standpunt van het COV dat één geïsoleerde maatregel het lerarentekort en de problematiek van het onderwijs in Brussel-Hoofdstad niet kan oplossen. Er is nood aan een omvattend beleidsplan. Dit mag dus zeker niet het einde zijn van de bekommernis van de overheid over de situatie van leerkrachten in onze grote steden, maar wel een aanzet om dieper na te denken over de wortels van deze kwestie. Een steviger omkadering, een verbetering van de werkom-

geving en een betere mobiliteit moeten geïntegreerd worden in een allesomvattende aanpak van de problematiek. Bovendien kan het debat niet los van andere complexe (grootstedelijke) onderwijscontexten gevoerd worden.

Maximumfactuur

In 2010 en 2011 worden de werkingsbudgetten in de scholen niet geïndexeerd. Dat betekent een reële vermindering van het jaarlijks budget. Samen met de maximumfactuur, die voor veel scholen een keurslijf betekent in het nemen van initiatieven voor de leerlingen, zal dat de situatie nog meer bemoeilijken dan nu al het geval is. Het COV stelde dan ook dat een aanpassing van de maximumfactuur aan deze besparingsmaatregel dien-de gekoppeld te worden. De overheid ging daar niet op in, maar engageerde zich wel om een grondige evaluatie te maken van de toepassing van de maximumfactuur, waarbij ook de vraag van de eventuele verhoging van het bedrag van 20 euro voor het kleuteronderwijs bespreekbaar zal worden gesteld.

De middelen die vrijkomen door de natuurlijke afvloeien van het meester-, vak- en dienstpersoneel (gemeenschapsonderwijs), worden - in tegenstelling tot eerdere afspraken - in 2010 en 2011 niet toegevoegd aan de werkingsmiddelen. Om de basisfinanciering van de scholen intact te houden, wordt de voorziene verhoging van het bedrag voor leerlingenkenmerken uitgesteld met twee jaar. De geldwaarde per punt wordt behouden op het niveau van het schooljaar 2008-2009.

Onze reactie

Het COV zal het resultaat van de onderhandelingen respecteren. Er werd immers grondig onderhandeld en er werden resultaten geboekt. De minister nam niet alleen kennis van onze geargumenteerde bezwaren, maar leverde ook inspanningen om ons tegemoet te treden.

We zijn van mening dat de overheid nog meer had kunnen snoeien in uitgaven die geen rechtstreekse weerslag hebben op het onderwijs. Er blijven nog belangrijke knelpunten. Zo vermeldden we al eerder dat de overheid in de toekomst voldoende middelen moet vrijmaken om een reëel en efficiënt mentorschap mogelijk te maken.

Toekomst

Het COV wil dat vanaf 2011 de ontstane begrotingsruimte maximaal benut wordt in functie van onder meer de versterking van de kwaliteit van het onderwijs en een degelijk en attractief personeels- en loopbaanbeleid.

Romain Maes
 algemeen secretaris